

Keskiluokan lompakko

Näin 13 miljardin sopeutus tehdään

Jussi Pyykkönen
Konsultti, VTM

jussi.pyykkonen@ptcs.fi
@JussiPyykkonen
www.eva.fi

Julkivapaa perjantaina 17.4.2026 kello 06.00.

- Seuraavan hallituksen kannattaa tavoitella yhteensä 13 miljardin euron julkisen talouden sopeutuksia. Velkajarrun edellyttämän noin 9 miljardin sopeutuksen lisäksi tarvitaan 4 miljardin varautuminen yllättäviin menotarpeisiin.
- Keskiluokka kantaa päävastuun sopeutuksista, koska heikoimmassa asemassa olevien suomalaisten tukia on jo leikattu, ja hyvätuloisten verotuksen kiristäminen ei tuota tulosta.
- 13 miljardin sopeutus on mahdollista neljän vaihtoehtoisen talouspoliittisen linjan pohjalta. Sopeutuksessa voivat painottua yksityistämiset ("minimivaltio"), leikkaukset ("kamreeri"), veronkorotukset ("maksimivaltio") tai rajut uudistukset ("reformisti").
- Vaikka vaihtoehdot ovat ideologisesti hyvinkin erilaisia, jokaisessa niistä on leikattava eläkkeitä, lisättävä keskiluokan omavastuita ja kohennettava julkisen sektorin tuottavuutta.

Eduskuntaryhmien edustajista koostuva parlamentaarinen velkajarrutyöryhmä pääsi helmikuun 2026 lopussa sopuun julkisen talouden rahoitusasematavoitteesta tulevalle vaalikaudelle 2027–2031. Työryhmän alijäämätavoite vuodelle 2031 on 2–2,5 prosenttia. Samalla ryhmä sopi myös yli vaalikauden vuoteen 2033 asti ulottuvasta tavoitteesta, jonka mukaan alijäämä pidetään keskimäärin kolmen prosentin tasolla.

Työryhmän tulevalle vaalikaudelle asettamaan tavoitteeseen pääseminen edellyttää nykyennusteiden valossa noin 8,5–11 miljardin euron sopeutuksia julkiseen talouteen vuoteen 2031 mennessä.

Sopeutustarve on siis jatkossakin käytännössä yhtä suuri kuin nykyiselläkin hallituskaudella. Valtiovarainministeriö arvioi vuonna 2023 sopeutustarpeeksi 9 miljardia ja sopeutusten aikatauluksi kaksi vaalikautta. Petteri Orpon hallitus lähti liikkeelle 6 miljardin sopeutusohjelmalla, mutta on tähän mennessä päättänyt kaikkiaan jo 9 miljardin sopeutuksista.

Päätöksiä on siis tehty, mutta sopeutustarve ei ole hävinnyt. Miksi?

Hallituksen talouspäätösten nettovaikutus vuoden 2027 budjettiin on laskentatavasta riippuen kolmesta¹ viiteen² miljardia euroa. Hallituksen suunnitelmia sotkivat ennusteita heikompi suhdannekehitys ja ennakoimattomat menotarpeet.

Heikon taloussuhdanteen takia valtiovarainministeriö alensi verokertymää koskevaa arviotaan joka vuosi noin miljardilla eurolla. Menopuolella hallitus ei voinut ennakoida Ukrainan sodan kaikkia seurauksia. Myös hyvinvointialueiden menokehitys on ollut ennakoitua nopeampaa, ja korkomenot ovat kuormittaneet julkista taloutta.

Orpon hallitus ei ole ensimmäinen, joka kamppailee ennakoimattomien ilmiöiden kanssa. Päinvastoin, odottamattomat meno-

tarpeet ovat yllättäneet hallituksen toisensa perään. Siksi EVA esitti jo alkuvuonna 2023 yhteensä 9+4 miljardin sopeutustavoitetta, koska 9 miljardin kestävyysvajeen paikkaamisen lisäksi oli perusteltua luoda julkiseen talouteen 4 miljardin euron liikkumavara yllättäviä menotarpeita varten.

Myös jatkossa yllättävät menotarpeet edellyttävät liikkumavaran luomista julkiseen talouteen. Viisautta on toteuttaa velkajarrun mukainen sopeutus (noin 9 miljardia) sekä 4 miljardin varautuminen yllättäviin menotarpeisiin.

13 miljardin euron sopeutus on massiivinen, mutta ei kuitenkaan mahdoton tavoite. Tässä analyysissä esitellään Suomelle neljä vaihtoehtoista talouspoliittista linjaa, joiden kautta 13 miljardin euron sopeutustavoite voidaan saavuttaa.

Keskiluokan on kaivettava kuvettaan

Yhteistä kaikissa talouspoliittisissa skenaarioissa on se, että Suomi siirtyy keskiluokan vastuunkannon aikakauteen. Kaikissa skenaarioissa keskiluokan etuuksia karsitaan, palveluiden omavastuita lisätään ja keskiluokan työlinja korostuu. Kuitenkaan vanhusien hoivavastuuta ei siirretä keski-ikäiselle keskiluokalle, koska se vähentäisi erityisesti naisten työntekoa. Työn verotusta ei kiristetä, koska se olisi myrkyä talouskasvulle.

Keskiluokka kantaa päävastuun sopeutuksista, koska Suomi on erityisen keskiluokkainen maa. Suomessa on noin 3,7 miljoonaa keskiluokkaan³ kuuluvaa henkilöä, eli 68 % väestöstä.⁴ Matalatuloisten väestöosuus on noin 26 % ja korkeatuloisten noin 6 %.

Orpon hallituskauden aikana heikoimassa asemassa olevien suomalaisten Kela-tukiin on tehty merkittäviä ja laaja-alaisia leikkauksia. Siksi matalatuloisiin kohdistuva

miljardien lisäsopeutus näyttää epätodennäköiseltä. Suomessa perustuslaki turvaa jokaiselle oikeuden perustoimeentuloon. Lisäksi vaarana on, että perusturvaan kohdistuvat lisäleikkaukset heikentäisivät lapsiperheiden tilannetta ja syventäisivät alueellista segregatiota. Leikkausten hintalappu voisi olla suuri,

Keskiluokan etuudet osuvat leikkuriin.

jos turvattomuus lisääntyisi ennakoimattomalla tavalla ja lasten hyvinvointi kärsisi. Perusturva voidaan uudistaa ja

sen velvoittavuutta lisätä, mutta useiden miljardien sopeutusta ei voida matalatuloisten etuuksia karsimalla enää toteuttaa.

Aika ajoin Suomessa esitetään, että julkisen talouden sopeutustarve voidaan täyttää korkeatuloisten suomalaisten ankarammalla verotuksella. Tämä on epärealistista kahdesta syystä. Julkisen talouden kroonista alijäämää ei ole realistista ratkaista kohdentamalla sopeutus kuuteen prosenttiin väestöstä. Nykyistä tiukempi korkeatuloisten verotus kääntyy todennäköisesti itseään vastaan. Käyttätymisreaktiot supistavat veropohjaa niin paljon, että verotulot eivät nouse, vaan laskevat. Kuusen ym. (2026)⁵ mukaan korkea verotus ei ainoastaan vääristä lyhyen aikavälin työn tarjontaa, vaan se heikentää pitkän aikavälin kasvun edellytyksiä jarruttamalla uraponnisteluja ja aineettoman pääoman kertymistä. Verotusta kannattaa suunnitella kasvun ja hyvinvoinnin maksimoinnin näkökulmasta eikä verotuksen maksimoinnin näkökulmasta.

Näin ollen julkisen talouden sopeutus toteutuu ensisijaisesti suomalaisen keskiluokan lompakon kautta.

Ensimmäisenä leikkuriin osuvat keskiluokan etuudet. Suurin keskiluokkainen ryhmä Suomessa on eläkeläiset. Lähes joka kolmas (31 %) täysi-ikäinen suomalainen on eläkeläinen. Enemmän kuin joka neljäs (27 %) jul-

kisen talouden euro on eläke-euro. Julkisen talouden sopeuttamista ei ole mahdollista toteuttaa ilman mittavaa eläkkeiden jäädytystä ja eläkkeiden verotuksen kiristämistä.

Eläkkeet eivät ole ainoa ikääntymiseen liittyvä menoerä. Sote-menot ovat kasvaneet noin miljardilla eurolla vuodessa. Ikääntyneiden hoitoon ja hoivaan liittyvien kustannusten kasvu tulee jatkumaan tulevina vuosina, koska pitkäaikaishoivan tarve kasvaa ja jatkuvasti kehittyvien hoitojen kustannukset kohoavat. Ikääntyneiden sosiaali- ja terveysten kasvu uhkaa romuttaa lasten ja nuorten hyvinvointivaltion. Jos julkisen talouden suurimpiin eriin – eli eläkkeisiin sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin – ei kosketa, ajaututaan tilanteeseen, jossa kuntien valtionosuuksia leikataan tavalla, jonka myötä peruskoulujen ja päiväkotien laadukkaat toimintaedellytykset romahtavat.

Tavallinen keskiluokkainen kansalainen ei tätä halua. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen⁶ mukaan suomalaisten erityisessä suojelussa ovat lapset ja heidän tulevaisuutensa. Vain yhdeksän prosenttia suomalaisista leikkaisi varhaiskasvatuksesta tai peruskoulusta. Toisen asteen koulutuksesta leikkaisi vain seitsemän prosenttia.

Keskiluokan omavastuiden lisääminen on keino välttää lasten hyvinvointivaltion romuttaminen. Sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakasmaksut, korkeakoulutuksen lukukausimaksut ja tietullit ovat esimerkkejä sellaisista muutoksista, jotka voivat koetella keskiluokan lompakkoa seuraavalla hallituskaudella.

Neljä tapaa oikaista julkinen talous

Kolmentoista miljardin sopeutus on mahdollista neljän vaihtoehtoisen talouspoliittisen linjan pohjalta (Taulukko 1). Sopeutuksessa voivat painottua yksityistämiset (”minimivaltio”), leikkaukset (”kamreeri”), veronkoro-

tukset (”maksimivaltio”) tai rajut uudistukset (”reformisti”).

Vaikka vaihtoehdot ovat ideologisesti hyvinkin erilaisia, jokaisessa niistä on toteutettava eläkesopeutus, lisättävä keskiluokan omavastuita ja kohennettava julkisen sektorin tuottavuutta. Näistä toimenpiteistä koostuu yhteensä 5 miljardin euron sopeutusvaihtokutus. Loput 8 miljardia vaihtelevat valitun talouspoliittisen linjan mukaan.

Kamreerilinjan valitseva poliitikko painottaa sopeutuksessa etuuksiin ja palveluihin kohdistuvia suorita leikkauksia. Tiukakakin kamreeri löytää uusia leikkauskohteita korkeintaan 4 miljardin edestä, koska Orpon hallituskauden jälkeen leikkauskohteita on vähemmän jäljellä. Kamreeri jäädyttää indeksejä ja juustohöylää etuuksien tasoja 2–3 miljardin edestä. Tämän lisäksi leikkauspöydällä on isoja keskiluokan sisäisiä tulonsiirtoja, kuten pääosa lapsilisistä (1,4 miljardia). Sopeutustarve on niin iso, että kamreerin on pakko tehdä myös maltillisia veronkorotuksia liikenne- ja energiasektorille. Lisäksi kamreerin on pakko toteut-

taa työllisyyttä lisääviä reformeja (esim. eläkeiän nosto), keventää julkisten palvelujen normeja (esim. hoitajamitoitus) ja toteuttaa rakenneuudistuksia (esim. virastojen lakkauttaminen tai yhdistäminen). Hyvinvointialueiden toimintaa kamreeri tehostaa poistamalla keskiluokalle kohdennetut ennaltaehkäisevät palvelut.

Minimivaltion linjan valitseva poliitikko alentaa julkisia menoja pienentämällä systemaattisesti julkisen sektorin kokoa. Valtion ja kuntien roolia pienennettäisiin siellä, missä se ei ole aivan välttämätön. Minimivaltiota kannattava poliitikko hakisi 5 miljardin sopeutusvaikutusta poistamalla puolet kuntien kulttuurin, vapaa-ajan ja liikunnan tehtävistä, lakkauttamalla yritystuet, luopumalla lapsilisistä ja siirtämällä järjestöjen rahoituksen kokonaisuudessaan kansalaisyhteiskunnan vastuulle. Lisäksi minimivaltiota havitteleva poliitikko toteuttaisi valikoituja taloudellista reformeja (esim. ansiosidonnaisen työttömyysturvan lisäporrastus), kaventaisi palvelutarjontaa (palveluiden kohdentaminen tarpeen mukaan) ja toteuttaisi raken-

Taulukko 1. Talouspolitiikan neljä vaihtoehtoa, mrd. euroa

Pääasiallinen toimi	Kamreerin linja	Minimivaltion linja	Maksimivaltion linja	Reformilinja
	Leikkaukset	Yksityistäminen	Verojen korottaminen	Rajut uudistukset
Eläkesopeutus	2	2	2	2
Keskiluokan omavastuut	1,5	1,5	1,5	1,5
Julkisen sektorin tuottavuus	1,5	1,5	1,5	1,5
Suoria leikkauksia	4	1	1	1
Veronkorotuksia	1	0	4	1
Yksityistäminen	1	5	0	1
Palvelutarvetta vähentävät reformit	0,5	0,5	1	1
Rakenneuudistukset	1	1	1	2
Työllisyysuimet	0,5	0,5	1	2
Yhteensä	13	13	13	13

neuudistuksia (kuntien määrän vähentäminen). Minimivaltion talouspoliittiseen linjaan voisi kuulua työn ja omistamisen verotuksen keventäminen, jolloin kompensoivia säästöjä olisi haettava eläkkeiden kaltaisista isoista kokonaisuuksista (eläkeiän nostaminen).

Maksimivaltion linjan valitseva poliitikko ei halua lähtökohtaisesti luopua mistään hyvinvointivaltion osa-alueesta. Talouspolitiikassa pääasiallinen sopeuttamisen keino olisi verojen korottaminen. Maksimivaltion edustaja valitsisi sellaiset veronkorotukset, joiden negatiivinen vaikutus talouskasvuun olisi mahdollisimman pieni. Todennäköisesti kohteena olisivat alennetut arvonlisäverokannat (2 miljardia), kiinteistövero sekä liikenne- ja energiasektorin verot (2 miljardia). Koska veronkorotukset ovat myrkyä talouskasvulle, ei maksimivaltion edustaja toteuttaisi niitä 4 miljardia enempää. Maksimivaltion edustajan olisikin pakko tehdä miljardin edestä leikkauksia etuuksiin ja palveluihin sekä toteuttaa valikoituja työllisyyttä lisääviä reformeja (ansiosidonnaisen lisäporrastus ja eläkeiän nosto), pyrkii vähentämään reformeilla palvelutarvetta (ennaltaehkäisevät lääkäripalvelut) ja toteuttaa rakenneuudistuksia (kuntien yhdistäminen ja hyvinvointialueiden vähentäminen).

Reformistin linjan valitseva poliitikko tekee rajuja hyvinvointivaltiota ravistelevia uudistuksia. Reformisti toteuttaa koko kansan terveysvakuutuksen, joka parantaa hoitopääsyä ja tekee työterveyshuollon pitkälti tarpeettomaksi. Lisäksi reformisti nostaisi eläkeikää, poistaisi eläkkeen karttumisen työttömyyden ja opiskelun ajalta, vähentäisi hyvinvointialueiden määrän viiteen, lakkauttaisi virastoja, yhdistäisi kuntia sekä toteuttaisi perustilin ja porrastaisi ansiosidonnaista entisestään. Kansaa kuohuttavat reformit eivät kuitenkaan riittäisi. Lisäksi reformisti

pyrkisi muuttamaan ihmisten käyttäytymistä liikenne- ja energiaverojen kautta. Reformisti uudistaisi lapsilisäjärjestelmän, loisi kansalaisille kannusteita kansalaisyhteiskunnan toiminnan rahoittamiseen ja siirtyisi etuuk-sissa indeksikorotuksista päätöserusteisiin korotuksiin.

Tositoimet julkisen talouden sopeutukseen

Kestävä julkinen talous on väline, joka mahdollistaa yhteiskunnassa keskeiseksi koettujen päämäärien edistämisen: ihmisten hyvinvoinnin, luonnosta huolehtimisen ja turvallisuuden säilyttämisen. Siksi jokaisen sopeutustoimen tulee lähteä ajatuksesta, että se mahdollistaa jonkin muun yhteiskunnassa arvokkaaksi koetun asian. Eläkesäästö voi mahdollistaa sen, että päiväkotien laatuun panostetaan nykyistä enemmän. Sosiaali- ja terveystalouden nykyistä korkeammat omavastuut mahdollistavat sen, että vanhus-ten palvelut ovat laadukkaita. Energian ja liikenteen verotusta uudistamalla voidaan puuttua ympäristölle haitallisiin päästöihin. Leikkaukset keskiluokan sisäisiin tulonsiirtoihin luovat tilaa satsauksille uskottavaan kansalliseen puolustukseen.

Julkista taloutta ei voida sopeuttaa ymmärtämättä talouden koko kuvaa. Kansantaloutta pyörittävät kotitalouksien ja yritysten päätökset kulutuksesta, tuotannosta ja investoinneista. Julkinen talous on olemassa ihmisiä varten, eikä toisinpäin. Jokaisen sopeutustoimen osalta on arvioitava toimenpiteiden vaikutus koko kansantalouteen. Esimerkiksi työn verotuksen voimakas kiristäminen toisi kyllä lyhyellä aikavälillä valtion kassaan tuloja, mutta heikentäisi samalla tuntuvasti työnteon kannustimia. Lyhyen ajan helpotus saattaisi pidemmällä aikavälillä muuttaa vaikutuksen myös julkiseen talouteen negatiiviseksi. Vas-

taavasti raju sopeutus perusturvaan vähentää kulutusta ja siten heikentää kasvunäkymiä.

Talouspolitiikan tulee yhteiskunnallisten päämäärien lisäksi tavoitella julkisen talouden kestävyysvahvistamista tavalla, joka on mahdollisimman vähän haitallinen kansantaloudelle. Kun julkisen talouden kestävyyttä lähdetään vahvistamaan, tulisi ensimmäiseksi erottaa toimenpiteet, joilla on merkittävä vaikutus julkiseen talouteen (tositoimet), toimista, joiden vaikutus on pieni tai lähes olematon.

Kuvio 1 kuvaa julkisen talouden sopeutustoimien kahta keskeistä ulottuvuutta: nopeutta ja varmuutta. Osa toimenpiteistä vaikuttaa jo päätöksentekohetkeä seuraavana budjettivuotena. Indeksien jäädyttäminen on tämänkaltaisen nopea toimenpide. Toiset toimenpiteet vaikuttavat hitaammin. Koko kansan terveysvakuutuksen kaltainen reformi vaikuttaa hoidon tarpeen myöhentymisestä syntyneinä säästöinä vasta 2030-luvun mittaan.

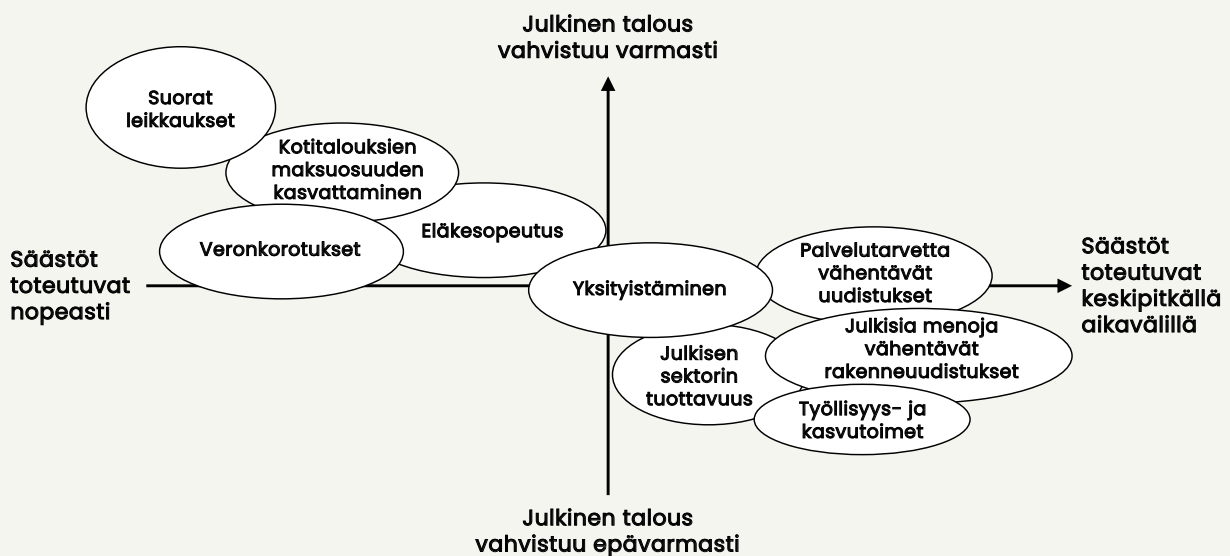
Jotkut sopeutustoimista tuottavat varmemmin tulosta kuin toiset. Lapsilisien poistaminen keskiluokalta vaikuttaa suoraviivaisesti

valtion budjettiin. Kyse on verottomasta etuudesta, joka ei ole sidoksissa muihin etuuksiin. Sen sijaan tuottavuuden tai työllisyyden parantamiseen tähtäävät uudistukset ovat vaikutuksiltaan epävarmimpia. Yritysten ja ihmisten käyttämisvaikutuksia on mahdollista ennustaa aukottomasti. Kasvu- ja tuottavuustoimet voivat kuitenkin omata merkittävää potentiaalia epävarmuudesta huolimatta. Talouspolitiikassa kannattaa kokeilla epävarmojakin toimenpiteitä, kunhan ne eivät sisällä merkittäviä riskejä.

Julkisen talouden sopeutustoimien valikoima vaihtelee talouspoliittisen linjan mukaan. Maksimivaltiota ajava poliitikko ottaisi veronkorotukset ohjelmaansa. Minimivaltiota ajava poliitikko ei korottaisi veroja lainkaan. Vaikka vaihtoehdot ovat ideologisesti hyvinkin erilaisia, jokaisessa niistä on toteutettava eläkesopeutus, lisättävä keskiluokan omavastuita ja kohennettava julkisen sektorin tuottavuutta.

Seuraavassa esitellään esimerkkejä niistä tositoimista, joita poliitikot saattavat tulevilla hallituskaudella hyödyntää.

Kuvio 1. Keinovalikoima julkisen talouden sopeutukseen

1. Eläkesopeutus

Nykyisten työeläkkeiden korotukset jäädyttämällä ja eläkkeiden verotusta kiristämällä voidaan saavuttaa 2 miljardin euron sopeutusvaikutus.

Monien työeläkkeensaajien eläkkeet ovat nykyisin melko anteliaita. Lisäksi nykyeläkeläiset ovat heitä edeltäneitä sukupolvia varakkaampia. Suomessa eniten varallisuutta on 65–74-vuotiailla. Eläkeläisten köyhyysaste on sen sijaan alhainen. Köyhimmät eläkeläiset eivät saa työeläkettä vaan kansan- tai takuueläkettä. Säästöehdotukset on syytä kohdistaa pelkästään työeläkkeisiin.

Suomalaisista 41 prosenttia pitää eläkkeiden indeksikorotusten tekemättä jättämistä hyväksyttävänä keinona eläkejärjestelmän rahoitus pohjan turvaamiseksi. Pienempi osa (33 %) ei pidä keinoa hyväksyttävänä.⁷

Eläkeläisille maksettavat rahat eivät ole säästölippaassa odottamassa maksupäivää. Eläkkeet rahoitetaan suurimmalta osin kunkin vuoden työssäkäyvien maksamilla eläkemaksuilla, jotka haukkaavat nykyisin jo neljäsosan palkkasummasta. Käytännössä korkeat eläkemaksut syövät valtion ja kuntien kyvyn kerätä lisää verotuloja. Ikärakenteen heikentyessä yhä isompi siivu työllä kerrytetyistä euroista siirretään eläkejärjestelmän tarpeisiin.

Eläkemaksujen korotus on käytännössä sama asia kuin työn verotuksen kiristäminen. Se tekee työllistämisestä ja työllistymisestä vaikeampaa. Koska juuri kukaan ei halua kiristää työn verotusta, eläkemaksujen nostaminen luo painetta keventää ansiotuloverotusta. Tämä taas johtaa siihen, että eläkejärjestelmän ulkopuolinen julkinen talous heikenee entisestään. Muiden politiikkalohkojen rooliksi on jäänyt sopeutua siihen, mitä työeläkejärjestelmän piirissä on päätetty. Eläkejärjestelmä ei ole kokonaisuus, jota voisi tar-

kastella irrallaan muusta julkisen talouden kokonaisuudesta.

Eläkeindeksin jäädyttämisen myötä eläkemaksuja voitaisiin alentaa. Valtiontalous hyötyisi koska eläkemaksujen alentaminen tekisi tilaa kiristää valtion verotusta ilman, että kokonaisveroaste nousee.

Eläkesopeutus on järkevää tehdä yhteen ankkurilukuun perustuen (esimerkiksi 2 miljardia). Indeksien jäädyttämisen vaikutus riippuu toteutuvasta hinta- ja kustannuskehityksestä. Esimerkiksi vaalikaudella 2015–2019 toteutunut hintakehitys oli ennustettua maltillisempaa, jolloin indeksien jäädytyksellä ei saatu aikaan tavoitellun suuruisia säästöjä⁸. Tämän takia eläkesopeutus tulee toteuttaa indeksien jäädytyksen ja eläkkeiden verotuksen yhdistelmällä.

Nykyennusteiden valossa 2 miljardin euron nettosopeutus julkiseen talouteen saavutettaisiin kiristämällä eläkkeiden verotusta n. 250 miljoonalla eurolla ja jäädyttämällä työeläkkeiden indeksikorotukset. Mikäli inflaation maltillisuuden vuoksi indeksikorotusten leikkaaminen ei tuota riittäviä säästöjä, voidaan eläkkeiden verotusta kiristää tavalla, joka tuottaa tarvittavan sopeutustason asetettuun määräaikaan mennessä.

2. Eläkekattumista luopuminen

Luopuminen työeläkkeen kattumisesta palkattomilta ajoilta vahvistaisi julkista taloutta pitkällä aikavälillä arviolta 1,3 miljardilla eurolla.

Työeläkettä kertyy työansioiden lisäksi nykyisin myös tutkintoon johtavasta opiskelusta sekä ansiosidonnaisesta työttömyyspäivärahasta.

Talouspolitiikan arviointineuvoston⁹ mukaan ansiosidonnaisten työttömyysjaksojen eläkekattuman poistaminen olisi toden-

näköisesti useimpien työttömien näkökulmasta parempi vaihtoehto kuin hallituksen jo toteuttamat työttömyyskorvausten leikkaukset. Tulonsiirrot ovat hyvinvoinnin kannalta yleensä arvokkaimpia silloin, kun ihmisellä ei ole muita tuloja.

Opintojen aikaiset työeläkekertymät suosivat hyväosaisia. Korkeakouluopinnoista kertyy enemmän eläkettä kuin ammatillisista opinnoista. Ilmakunnaksen ym. (2024)¹⁰ mukaan tutkintojen perusteella maksettavat eläkkeet nousevat vuoteen 2080 mennessä noin kahteen prosenttiin koko työeläkemenosta, mikä vastaa vuoden 2024 työeläkemenoon suhteutettuna noin 700 miljoonaa euroa vuodessa.

3. Eläkeiän nostaminen

Eläkeikä tulisi nostaa vuoteen 2030 mennessä 67 vuoteen ja tiukentaa elinajanodotteen vaikutusta eläkeikään.

ETK:n tilastojen mukaan vuonna 2025 työeläkkeelle siirtyi 60 200 vakuutettua, joista vanhuuseläkkeen sai 42 500. Suurin osa vanhuuseläkkeelle jääneistä on terveytensä ja elämäntapojensa puolesta pikemmin myöhäiskeskäikäisiä kuin vanhoja. He ovat myös useammin auttajia ja hoitajia kuin autettavia ja hoidettavia. Alin eläkeikä on tällä hetkellä 65 vuotta. Se on sidottu eliniänodotteeseen liian löperöllä ja hitaalla tavalla. Käytännössä eläkeikä voi nousta enintään kaksi kuukautta vuodessa vuodesta 2030 alkaen.

Eläkeiän nostaminen toisi arviolta usean miljardin sopeutusvaikutuksen julkiseen talouteen. Lähtökohtana voidaan pitää 2 miljardin sopeutusvaikutusta. Täsmällinen sopeutusvaikutus riippuu siitä, kuinka moni pysyisi

työelämässä. Alin eläkeikä ei ole se ikä, missä iässä suomalaiset tosiasiassa jäävät eläkkeelle. Viime vuonna suomalaiset jäivät työeläkkeelle keskimäärin 63,2-vuotiaana.¹¹

Eläkeiän noston voidaan ennakoida vaikuttavan voimakkaasti todelliseen eläköitymisikään. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen 60 vuotta täyttäneiden työllisyysaste on noussut merkittävästi, ja määrällisesti ikääntyneiden kontribuutio työvoimaan on kasvanut lähes sadalla tuhannella kymmenessä vuodessa.¹²

4. Keskiluokan asiakasmaksut sosiaali- ja terveyspalveluissa

Sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksujen korottaminen on yksinkertainen ja nopea tapa sopeuttaa julkista taloutta.

Erikoissairaanhoidon maksut ovat asiakkaille useimmiten yksittäistapahtumia. Jos maksukertoja on useita, maksut menevät maksukattojärjestelmän piiriin eivätkä aiheuta runsaasti palveluita käyttäville kohtuuttomia vaikutuksia. Erikoissairaanhoidon asiakasmaksukertymä kattaa noin 4 prosenttia toiminnan kustannuksista ja on suuruudeltaan yli 300 miljoonaa euroa vuodessa¹³. Asiakasmaksujen kaksinkertaistaminen tarkoittaisi maksukertymän kasvamista arviolta 200 miljoonalla eurolla (riippuen maksukattojärjestelmästä) ja vastaavaa säästöä valtion hyvinvointialueille maksamaan rahoitukseen.

Iäkkäiden pitkäaikaishoidossa asiakasmaksujen kokonaiskertymä on yli 500 miljoonaa euroa vuodessa.¹⁴ Siten esimerkiksi asiakasmaksujen kaksinkertaistaminen tarkoittaisi 500 miljoonan euron lisäystä maksutuotoihin. Asiakasmaksuissa tulisi tulojen ohella huomioida kokonaisvarallisuus (sis. asunnot), kuten esimerkiksi Englannissa. Vaikka eläkeläiset ovat Suomen varakkain ikäryhmä, ei

Eläkeiän nosto toisi miljardien vaikutuksen.

useammin auttajia ja hoitajia kuin autettavia ja hoidettavia.

Alin eläkeikä on tällä hetkellä 65 vuotta. Se on

sidottu eliniänodotteeseen liian löperöllä ja hitaalla tavalla. Käytännössä eläkeikä voi nousta enintään kaksi kuukautta vuodessa vuodesta 2030 alkaen.

Eläkeiän nostaminen toisi arviolta usean miljardin sopeutusvaikutuksen julkiseen talouteen. Lähtökohtana voidaan pitää 2 miljardin sopeutusvaikutusta. Täsmällinen sopeutusvaikutus riippuu siitä, kuinka moni pysyisi

asiakasmaksujen kaksinkertaistaminen voisi koskea kaikkia pitkäaikaishoivan asiakkaita. Varattomien ja kansaneläkkeen varassa olevien maksurasitus ei nousisi. Näin ollen pitkäaikaishoidon asiakasmaksujen nousu tuottaisi nettona arviolta noin 300 miljoonaa.

5. Lukukausimaksut

Korkeakoulutuksen saaneet henkilöt hyötyvät koulutuksestaan eniten itse. He voisivat myös kantaa nykyistä suuremman osan koulutuksensa kustannuksista itse.

Esim. Alankomaiden mallin mukaiset lukukausimaksut (n. 2 600 euroa/vuosi) tarkoittaisivat vuosittain lähes 900 miljoonaa euroa lisätuloa korkeakouluille.

Koulutuksella on tärkeä rooli sosiaalisen liikkuvuuden edistäjänä. On tärkeää, ettei perheen taloudellinen tilanne vaikuta koulupolkuun. Heikoimmista taloudellisista lähtökohdista olevissa perheissä lukukausimaksut kannattaisi rahoittaa opintolainalla, jonka takaisinmaksu olisi ehdollista riippuen elinkaarituloista.

Lukukausimaksuja varten otetun opintolainan takaisinmaksu tulisi olla sidottu valmistumisen jälkeisiin tuloihin. Maksujen käyttöönotto vaatisi todennäköisesti opintolainan valtiontakauksen kasvattamista, jotta koulutus pysyisi saavutettavana. Takaisinmaksu alkaisi vasta, kun valmistuneen vuositulot ylittävät tietyn rajan (esim. 30 000–40 000 €). Jos velkaa on jäljellä tietyn ajan (esim. 25–30 vuotta) jälkeen, loppuosa annettaisiin anteeksi. Tämä poistaa riskin siitä, että epäonninen työura tai matala palkkataso johtaisi elinikäiseen velkavastuuseen. Valtion kannalta tämä malli on investointi. Varattomien nuorten kohdalla valtio kantaa riskin, mutta varmistaa samalla, että lahjakkuutta ei valu hukkaan varallisuuden puutteen vuoksi.

Lukukausimaksut tarkoittaisivat vuosittain lähes 900 miljoonaa euroa lisätuloa korkeakouluille. Valtio säästäisi, kun vastaava summa vähentyisi korkeakouluille ohjattavasta rahoituksesta. Opintolainan takaisinmaksun ehdollisuus kuitenkin vähentäisi pitkän aikavälin julkisen talouden nettohyötyä.

6. Liikennesektorin verot

Liikenteestä kerättäviä veroja ja maksuja pitää uudistaa verotuottojen turvaamiseksi.

Suomessa liikenteestä kerätään veroa noin 4–5 miljardia euroa vuodessa. Verokertymä sulaa vähitellen liikenteen sähköistyessä ja alemmalla verokannalla verotettujen uusiutuvien polttoaineiden yleistyessä. Uudistamisen keinovalikoimassa ovat nykyisten verojen kiristäminen, verohuojennusten poistaminen sekä uudet verot ja maksut.

7. Terveysvakuutus

Terveydenhuollosta saadaan säästöjä, jos suomalaiset pääsevät ajoissa hoitoon, hoitosuhteet ovat jatkuvia ja tuottajien kannustimet kunnossa.

Joutuisampi hoitopääsy ja pitkäaikaiset hoitosuhteet ovat mahdollisia valinnanvapauden perustuvassa perhelääkäri- tai omalääkärimallissa.

Yksi reitti omalääkärimalliin on *koko kansan terveysvakuutus*, joka nimensä mukaisesti muuttaisi terveydenhuollon rahoituksen pääosin vakuutus pohjaiseksi ja mahdollistaisi myös yksityisen perusterveydenhuollon hyödyntämisen kaikille (ks. laatikko *Koko kansan terveysvakuutus*).

Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että saman yleislääkärin hoitaessa potilasta hoidon laatu paranee, sairastuvuus ja kuol-

Koko kansan terveysvakuutus

Terveydenhuollosta saadaan säästöjä, jos suomalaiset pääsevät ajoissa hoitoon, hoitosuhteet ovat jatkuvia ja tuottajien kannustimet kunnossa.

Suomalainen terveydenhuoltojärjestelmä on tarpeettoman monitahoinen. Kansalainen voi hakeutua hoitoon terveyskeskuksessa, työterveydenhuollossa tai ostamalla käynnin yksityiseltä palveluntuottajalta. Opiskelijat voivat turvautua Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) palveluihin.

Päällekkäisistä järjestelmistä johtuen Suomessa ei ole useimmissa muissa Euroopan maissa tavanomaista omalääkärimallia vaan yksi Euroopan epätasa-arvoisimmista terveydenhuoltojärjestelmistä, jossa sekä hoitoon pääsyn nopeus että hoidon jatkuvuus riippuvat paljolti siitä, mihin yksilöllä on varaa.

Toimiva omalääkärimalli edellyttää terveysvakuutusta

Ongelman ratkaisisi koko kansan terveysvakuutus. Suomeen ei tule hyvin toimivaa ja kattavaa perhelääkäri- tai omalääkärimallia ilman koko kansan terveysvakuutusta, joka kokoaa rahoituksen yhteen pottiin ja tuo sekä julkiset että yksityiset palveluntuottajat samalle viivalle.

Terveysvakuutus ei tarkoita massiivista muutosta hallinnon ja julkisen palvelutuotannon rakenteisiin. Hyvinvointialueet vastaisivat jatkossakin sosiaalipalveluista ja laajalti myös terveydenhuollon palveluntuotannosta erityisesti erikoissairaanhoidossa.

Suurin muutospaine kohdistuisi Kelaan, jonka päävastuulle tulisi palvelulupauksen ja korvausmallien valmistelun lisäksi muun muassa merkittävien uusien rahavirtojen hallinta. Kela on jo nykyisin sekä sosiaaliturvan rahoituksen että terveydenhuollon tietovirtojen keskiössä. Vuonna 1964 perustettu sairausvakuutus on luonteva lähtökohta laajentaa sitä koskemaan perustason lääkäripalveluita.

Koko kansan terveysvakuutuksessa perhelääkärit listautuisivat Kelan rekisteriin. Kela maksaisi perhelääkärille asiakaskohtaisen vuosimaksun, joka kattaisi kaikki palvelulupauksen mukaiset toimenpiteet ja suoritteet riippumatta niiden määrästä. Lisäksi Kela maksaisi tuloperusteisen korvauksen sen perustella, millaisia tuloksia hoidosta syntyisi ja mitä pidempään vakuutetut jatkaisivat saman perhelääkärin listalla. Perhelääkäri voisi saada lähetteisiin perustuvien suoritteiden korvauksia, mikäli alueellinen sairaanhoito tai yliopistotason erikoissairaanhoido sellaisia edellyttävät. Hyvistä läheteistä saisi kannustepalkkion. Huonoista sanktion.

Korvausmalli loisi kannusteet tehokkuuteen, vaikuttavuuteen ja jatkuvuuteen. Perhelääkärin kannattaa kääriä hihat, pitää listansa laajana ja samaan aikaan pyrkiä tehokkuuteen, jotta aikaa säästyy kaikkien vakuutettujen palvelemiseen. Perhelääkärin kannattaa myös käyttää aikaa eniten apua tarvitseviin potilaisiin, jotta tulospalkkiot olisivat mahdollisimman korkeat. Samalla perhelääkärin on kuitenkin pyrittävä palvelemaan kaikkia niin hyvin, että he eivät vaihda perhelääkärinä.

2000-luvulla on kertynyt vahvaa tieteellistä näyttöä perusterveydenhuollon toimintaan liittyen siitä, että parempi potilaan ja lääkärin välisen hoitosuhteen jatkuvuus on yhteydessä a) pienempiin terveydenhuollon kokonaiskustannuksiin, b) päivystyskäyntien vähenemiseen, c) ennaltaehkäistävissä olevien sairaalajaksojen vähenemiseen, d) pienempään kuolleisuuteen sekä e) liitännäissairauksien ja komplikaatioiden, kuten sepelvaltimotaudin, aivoverenvuotojen ja sydäninfarktien, riskin pienenemiseen.¹⁵

leisuus vähenevät, terveydenhuollon palvelujen kokonaistarve ja -kustannukset pienevät sekä potilastyytyväisyys paranee.

Tutkimusten mukaan hoitosuhteen jatkuvuudella olisi merkittävät vaikutukset nimenomaisesti hoidontarpeen myöhentymiseen. Valtiovarainministeriö on arvioinut, että sote-palvelutarpeen myöhentymisen eliniän pitenemisen tahdissa, vähentäisi kestävyysvajetta kolmella miljardilla eurolla.

8. Julkisen sektorin tuottavuus

Valtionrahoituksen ohjaavuutta tulisi lisätä velvoittamalla tuottavampien vaihtoehtojen arviointiin ja käyttöönottoon

Julkisen sektorin tuottavuutta on toivottu pitkään, mutta sitä on saatu vähän. Valtiolla on mahdollisuus ohjata paitsi omia virastojaan, myös kuntia ja hyvinvointialueita, rahoitukseen liittyvän normiohjauksen ja ehdollisuuden kautta. Valtionrahoitusta saaville toimijoille tulisi asettaa tuottavuuden todistustaakka.

Julkisella sektorilla eri yksiköt tuottavat samoja palveluita hyvin erilaisilla kustannuksilla. Tuotantotapoja analysoimalla ja vertailemalla voidaan paljastaa yksiköiden välisiä tehokkuuseroja (esim. mitä yksi lääkärikäynti

maksaa julkisella vs. yksityisellä). Kun parhaat käytännöt tunnistetaan datan perusteella, voidaan tehokkaampia toimintatapoja siirtää heikommin suoriutuviin virastoihin ja kuntiin.

Oman tuotannon läpivalaisu on tärkeää myös hyödynnettäessä markkinoita. Julkisen sektorin on vaikea päättää, kannattaako palvelu tuottaa itse vai ostaa yksityiseltä, jos oman tuotannon todellisia kustannuksia ei tunneta.

Päätöksentekoa ei kannata perustaa tunteeseen tai ideologiaan vaan faktaan. Jos markkinat tarjoavat parempaa laatua halvemmalla, ulkoistaminen on perusteltua – ja päinvastoin. Kun tuotantoprosessi tunnetaan, voidaan siirtyä maksamaan tuloksista pelkkien suoritteiden sijaan.

Julkisen sektorin tuottavuuden kehittäminen tuottaisi 1,5 miljardin sopeutusvaikutuksen valtionrahoitusta ehdollistamalla. Pääosa säästöisi syntyisi lisääntyneen kilpailun ja tuottavampien julkisten hankintojen kautta.

Tuottavuuden todistustaakka voidaan kytkeä kuntien, virastojen ja hyvinvointialueiden rahoitukseen. Palvelujen järjestämistä vastaavalla tulee olla kannustin kehittää tuotantotapsansa mahdollisimman tehokkaaksi. Mikäli valtionrahoitusta saava taho ei muuta tuotantotapojaan tehokkaimpien verrokkien mukaisesti, tulisi valtionrahoitusta leikata.

Viitteet

- 1 Valtiontalouden tarkastusvirasto (2025).
- 2 Valtiovarainministeriö (2023).
- 3 OECD:n määritelmä keskiluokasta: keskiluokkaan kuuluvat kotitaloudet, joissa käytettävissä olevat tulot ovat yli 75 prosenttia, mutta alle 200 prosenttia väestön mediaanitulosta, ks. Haavisto ym. (2018).
- 4 Haavisto (2019).
- 5 Kuusi ym. (2026).
- 6 Metelinen (2024).
- 7 Metelinen (2025).
- 8 Valtiovarainministeriö (2023).
- 9 Talouspolitiikan arviointineuvosto (2026).
- 10 Ilmakunnas ym. (2024).
- 11 Eläketurvakeskus (2026).
- 12 Ibid.
- 13 Valtiovarainministeriö (2023).
- 14 Ibid.
- 15 Eskola ym. (2022).

Lähteet

- Eläketurvakeskus (2026). Eläkkeelle siirtyminen myöhentynyt nopeasti – ETK:n Kautto: ”Muutos vahvistanut julkista taloutta”, <https://www.etk.fi/ajankohtaista/elakkeelle-siirtyminen-myohentynyt-nopeasti-etkn-kautto-muutos-vahvistanut-julkista-taloutta/>
- Eskola, P., Tuompo, W., Rieki, M., Timonen, M. & Auvinen, J. (2022). Hoidon jatkuvuusmalli – Omalääkäri 2.0 -selvityksen loppuraportti, Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022:17, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/d88061e2-ad15-41c4-bcbd-b1b2a7204282/content>
- Haavisto, I. (2019). Keskiluokalla pyyhkii hyvin, EVA Blogi, <https://www.eva.fi/blog/2019/02/05/keskiluokalla-pyyhkii-hyvin/>
- Haavisto, I., Pasila, A. & Pyykkönen, T. (2018). Me olemme keskiluokka, EVA Fakta, <https://www.eva.fi/blog/2018/05/29/talta-nayttaa-keskiluokka-kuusi-tarkeaa-kuvaa-meista/>
- Ilmakunnas, I., Kokkonen, I., Lappo, S. & Kuivalainen, S. (2024). Eläkettä tutkinnon suorittamisesta: Rekisteripohjainen tarkastelu etuuden kohdentumisesta ja ennuste kustannuksista, Yhteiskuntapolitiikka 89 (2024):4, <https://www.julkari.fi/items/aa55b2f9-8e15-45e7-a99b-c6336c652619>
- Kuusi, T., Kotamäki, M. & Kirkko-Jaakkola, M. (2026). Verotuksen rajoilla: Näkökulmia Suomen korkeisiin rajaveroihin, Etlä Raportti nro 175, <https://www.etla.fi/julkaisut/raportit/verotuksen-rajoilla-nakokulmia-suomen-korkeisiin-rajaveroihin/>
- Metelinen, S. (2025). Eläkeuudistus kohtaa muutosvastarintaa, mutta nuoret työikäiset eivät enää niele eläkemaksujen korotuksia, EVA Artikkelit, <https://www.eva.fi/blog/2025/01/04/elakeuudistus-kohtaa-muutosvastarintaa-mutta-nuoret-tyoikaiset-eivat-enaa-niele-elakemaksujen-korotuksia/>
- Metelinen, S. (2024). Vyönkiristäjien maa – Suomalaisten halu leikata valtion menoja ei hellitä, EVA Analyysi N:o 142, <https://www.eva.fi/blog/2024/12/05/vyonkiristajien-maa-suomalaisten-halu-leikata-valtion-menoja-ei-hellita/>
- Talouspolitiikan arviointineuvosto (2026). Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2025, <https://talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/raportit/vuosiraportit/raportti-2025/>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2025). Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2025, K 23/2025 vp, <https://vtv.fi/raportti/finanssipolitiikan-valvonnan-raportti-2025/>
- Valtiovarainministeriö (2023). Julkisen talouden menojen ja rakennekartoitus, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/708c3e1a-649c-4a61-945c-321dc8f7094>

eva

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä.

EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta
www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) ISSN 2342-0782 (PDF)